

Lettorikko

Myrbräcka
Saxifraga hirculus

Uhanalaisuusluokka (IUCN): vaarantunut (VU)

Uhanalainen (LSA 1066/2023)

Rauhoitettu (LSA 1066/2023)

EU:n lajikoodi: 1528

Luontodirektiivin laji (liitteet II ja IV)

BOR suojelutaso epäsuotuisa riittämätön, heikkenevä

ALP suojelutaso suotuisa, vakaa

Luonnehdinta

Lettorikko on monivuotinen, 15–30 cm korkea ruoho. Haarattomassa varressa on paljon pieniä, suikeita lehtiä. Kasvin tyviosassa on lukuisia, kapeita lehtiä ja siitä haaroittuu lehdelisiä rönsyjä. Parin sentin kokoisia kukkia on yhdestä neljään, ja niiden terälehdet ovat vaaleankeltaiset ja punapilkkuiset. Lettorikko kukkii heinä–elokuussa. Loppukesästä kehittyvät kodat ovat kaksiliuskaiset. Kasvi leviää tehokkaasti lyhyiden rönsyjen tai pienikokoisten siementensä avulla.

Elinympäristö ja levinneisyys

Lettorikko kasvaa lähteiköissä ja niiden äärellä sekä letoilla. Se suosii ruosteenväristä, rauta- ja fosforipitoista lähdevettä. Se on pohjoinen laji, joka runsaimmillaan Keski-Lapin laajoilla koivuletoilla. Nykylevinneisyyden eteläraja on Pohjois-Savossa.

Nykytila ja uhkatekijät

Lettorikko on menettänyt kasvupaikkojaan soiden raivauksessa pelloiksi ja metsäojituksissa ehkä enemmän kuin mikään muu rehevien soiden kasvi. Laji on hyvin herkkä vesitalouden muutoksille ja kärsii kasvupaikkojen kuivumisen aiheuttamasta muiden lajien kilpailusta. Metsäautoteiden rakentaminenkin on saattanut tuhota kasvin kasvupaikkoja. Lettorikko on hävinnyt Etelä-Pohjanmaalta, Hämeestä ja Pohjois-Karjalasta. Vaikka osa lajin kasvupaikoista on nykyään suojeltuja, ojitukset ja turpeenotto ovat edelleen uhkana. Lisäksi vedenotto, kaivokset ja vesirakentaminen uhkaavat joitakin kasvupaikkoja. Myös aiemmin tehtyjen ojitusten kuivattava vaikutus jatkuu edelleen muuttaen kasvupaikkoja lajille epäedullisiksi. Ilmaston lämpeneminen voi uhata viileitä vesiä suosivaa lettorikkoa.

Hoitosuositukset

Lettorikon kasvupaikoista yli puolet on suojeltuja, mutta osalla niistäkin on ennallistamistarvetta. Osa kasvupaikoista on vesilain suojaamia (lähteet) tai metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä (lähteiden, purojen, norojen ja pienten lampien välittömät lähiympäristöt sekä letot). Nykyiset kasvupaikat jätetään riittävän laaja-alaisesti ojitusten ulkopuolelle ja jo ojitettujen kasvupaikkojen vesitalous tulee palauttaa ennalleen. Joitakin kasvupaikkoja on ennallistettu tai hoidettu niittämällä ja pensaikkoo raivaamalla.

Lähteet

- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.). 1998. Retkeilykasvio. 4. uudistettu painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Kalliovirta, M. 2017. Lettotikko (*Saxifraga hirculus* L.). Teoksessa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.). Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. S. 219–221. Suomen ympäristö 1/2017.
- Kulmala, P. 2005. Lettorikon tila Suomessa. Metsähallitus. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 148. 71 s.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2005. Suuri Pohjolan kasvio. Suom. Vuokko, S. & Väre, H. Tammi, Helsinki. 928 s.
- Kekäläinen, M. 2012. Lettorikko – myrbräcka. Teoksessa: Rytteri, T., Kalliovirta, M. & Lampinen, R. (toim.). Suomen uhanalaiset kasvit. S. 303–305. Tammi, Helsinki.

Kuva: Mia Vuomajoki